

Nr 254.

Af friherre **Palmstierna**, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.*

Vid Svenska stadsförbundets representantförsamlings möte i Stockholm den 14 och 15 mars innevarande år blef Kungl. Maj:ts proposition nr 86 angående begränsning af kommunernas fria lånerätt föremål för ingående öfverläggningar. Härunder uttalades väl ett lifligt erkännande af att Kungl. Maj:t upptagit det väsentliga af Svenska stadsförbundets styrelses framställning uti lagförslaget, men samtidigt yttrade sig allvarliga betänkligheter, att inskränknigen af lånerätten skulle förlama städernas normala utveckling, därest icke den af styrelsen föreslagna bestämmelsen om rätt för stad att utöfver stadgad lånegräns för inköp af fastighet, som erfordras för genomförande af fastställd stadsplan och tomtindelning, utan underställning få upptaga lån, blefve antagen. Äfven ansågs, att den af Kungl. Maj:t föreslagna öfvergångstiden, cirka 1¹/₂ år, eller till 1 januari 1912, vara för knapp, hvarför hemställdes, att tidpunkten för lagens trädande i kraft borde bestämmas till den 1 januari 1913. Dessutom uttalade sig representantförsamlingen för den förändringen i lagförslaget, att, sedan städerna numera visat sig i ganska stor utsträckning vilja öfvertaga folkskoleväsendet, från den uttaxering i stadskommunen, som omnämnes i § 74 mom. b, må afdragas uttaxeringen för folkskoleväsen och barnavårdsnämnd, äfven i det fall, då denna uttaxering beslutas af stadsfullmäktige, så att samtliga städer i fråga om begränsningen af den fria lånerätten måtte bli likställda.

Dessa uttalanden från representantförsamlingen äro af den stora betydelse, att de böra föreläggas Riksdagen till pröfning i samband med den kungl. propositionen, hvarför jag upptagit dem i motionsform.

Redan uti de yttranden, enskilda städer afgifvit öfver det ursprungliga lagförslaget, framställdes begäran om att de för fastställd stadsplans och tomtindelings genomförande nödvändiga fastighetsförvärfven skulle undantagas från den afsedda begränsningen af lånerätten. Det anfördes nämligen, att städerna numera på grund af stadsplanelagen icke längre kunna fritt afgöra, om och när en fastighet måste förvärfvas, utan att de genom lagens bestämmelser i §§ 8, 12 och 30 angående skyldighet att lösa mark och ansvara för gatas upplåtande, så snart vissa i lagen angifna förhållanden inträdt, måste gå i författning om vissa fastigheters öfvertagande. Det tvångsläge, hvari kommunerna härigenom kunde bringas, och svårigheten att förutse, när det inträffar, borde motivera friheten att vid af lagens bestämmelser föranledda fastighetsförvärf få upptaga lån utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Härtill kommer, som styrelsen i sin skrifvelse till Kungl. Maj:t framhållit, att »om städerna i månader behöfva afvakta Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga lån för dessa ändamål, skulle många tillfällen att begagna sig af omständigheterna i och för ett billigt fastighetsförvärf i reglerings-syfte alldeles gå kommunen ur händerna. Ett inropande af egendom å exekutiv auktion skulle alldeles omöjliggöras. Städerna kunna icke undvara tillfälliga lån för ändamål af detta slag, och att på förhand förvissa sig om Kungl. Maj:ts tillstånd för dessas upptagande är ogörligt. Detta följer redan däraf, att en eventuell löseskillings storlek icke på förhand är känd och därför icke heller kan upptagas i kommunens utgiftsstat». När städerna genom lag direkt och indirekt äro ålagda vissa fastighetsförvärf, böra de icke ytterligare bindas uti sin handlingsfrihet på sådant sätt, att de ej kunna begagna sig af en god konjunktur för att till förmån för kommunens ekonomi snabbt göra ett förvärf, hvilket skulle ställt sig afsevärdt dyrare, om ögonblicket gått förloradt, därför att Kungl. Maj:ts tillstånd till upplåning först måste inhämtas. Man kunde möjligen invända, att villkorliga af-tal under dylika omständigheter skulle kunna träffas angående förvärfvet af de nödvändiga fastigheterna, men det är uppenbart, att en säljare, som har annan spekulant på sin fastighet, endast med svårighet kan förmås att underkasta sig det villkoret, att Kungl. Maj:ts medgifvande för upplåning till köpets verkställande först skall inhämtas, innan köpet går i fullbordan. Alltid ställer sig ett sådant köpeaftal ej oväsentligt dyrare just med tanke därpå att säljaren är bunden för en afsevärd tidsperiod utan full visshet, att köpet verkligen blir af.

Styrelsen har äfven framhållit, att i »den kungl. förordningen om

kommunalstyrelse i stad, som trädt i kraft den 1 januari 1910, har uti § 18 mom. 2 a) undantag från bestämmelsen om $\frac{2}{3}$ majoritet vid inköp af fastighet blifvit gjord för de fall, då inköpet afser genomförande af fastställd stadsplan och tomtindelning. Häruti ligger ett erkännande från statsmakternas sida, att städerna äro genom lags föreskrift tvungna att verkställa sådana fastighetsförvärf, och att därför den kvalificerade majoritetens band ej behöfver läggas på deras fullmäktige i sådana fall. Konsekvensen häraf bör enligt styrelsens mening i föreliggande fråga leda till, att Kungl. Maj:ts tillstånd icke skall behöfva sökas för anskaffande af tillfälliga lån, när de behöfvas för genomförande af fastställd stadsplan och tomtindelning. Som Kungl. Maj:t icke gärna kan tänkas neka sin stadfästelse, därest denna skulle begäras i dylikt fall, förefaller det naturligt, att undantag göras för fastighetsförvärf af detta slag.»

Det har emot ofvannämnda framställning erinrats, att det skulle vara jämförelsevis lätt att förutse kostnaden för genomförande af en stadsplan, och att hädanefter Kungl. Maj:t sannolikt icke skulle fastställa en stadsplan, som ej vore åtföljd af kostnadsberäkning. Emellertid bör det ihågkommas, att fastställda stadsplaner endast mera sällan genomföras på en enda gång. Många städer ha stadsplaner fastställda sedan år tillbaka, utan att de ännu behöft genomföras. Någon kostnadsberäkning är icke uppgjord för dem, och en sådan skulle i själfva verket just på grund af det successiva genomförandet bli föga tillförlitlig, emedan värdena i hög grad kunna förändras från år till år, och fastighetsförvärfven vanligen ske först i den mån stadsplanearbetet behöfver fortskrida. Det händer för öfrigt ofta, att en gång uppgjorda stadsplaner behöfva revideras, eller tomtindelningen inom ett kvarter behöfver förändras. Stundom visar det sig äfven lämpligt att afvakta en gynnsam konjunktur eller för kommunens ekonomi eljest lämplig tidpunkt, innan viss del af stadsplanen genomföres. Härtill är kommunen berättigad enligt § 27 i i stadsplanelagen, som stadgar, att om det kan befaras, att ett omedelbart utförande af stadsplanen i dess helhet skulle för stad medföra alltför betungande utgifter, må staden med afseende å visst område hos Konungen söka anstånd med planens genomförande. Detta förfarande, som redan nu användts i ganska stor utsträckning, befriar kommunen enligt §§ 27 och 28 från dess plikt att under vissa förhållanden lösa mark. På grund häraf torde en ursprungligen uppgjord kostnadsberäkning efter några år visa sig vara så otillförlitlig, att den icke kan bilda underlag för tid efter annan gjorda framställningar till Kungl. Maj:t om rätt att upptaga lån för stadsplans och tomtindelnings genom-

förande. Härtill kommer, att när mark, som omnämnes i § 8 eller § 11 och som enligt särskildt aftal af ägaren blifvit upplåten till enskild utfartsväg eller till allmänt begagnande, skall till staden afstås, den ersättning, som skall utgå enligt § 20 icke på förhand låter sig beräknas. I synnerhet municipalsambällenas regleringsarbeten ge detta vid handen. Hvad en stadsplan kommer att kosta kan således knappast ens approximativt beräknas.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har till statsrådsprotokollet anført, att ändamålet med förevarande lagstiftning vore »att erhålla en till siffran bestämd gräns för städernas fria lånerätt». Enligt hvad jag förmodar, torde väl afsikten från början ha varit icke att uppdraga en rent formelt utstakad lånegräns utan i stället att sakligt pröfva hur vidsträckt lånerätt, som för kommunerna må befinnas erforderlig, under iakttagande af de statsfinansiella intressen, som göra sig gällande i detta fall. För det ändamålet är det icke nödvändigt, att en till *siffran* bestämd gräns skall vara angifven i förordningen. Herr statsrådet anför äfven, att »den beräkning, som vid en viss tidpunkt behöfde göras rörande städernas i riket sväfvande skuld, kunde bli mycket missvisande», om styrelsens förslag blefve antaget. Så torde likväl ej bli förhållandet, om den af styrelsen föreslagna bestämmelsen, att stadskommun skulle åläggas skyldighet att, om ej lånet för ofvannämnda förvärf inom viss kort tid återbetalas, hos Kungl. Maj:t söka tillstånd till upptagande af fortsatt lån för ändamålet. Härigenom finge Kungl. Maj:t tillfälle att trots den något ökade fria upplåningsrätten hålla noggrann kontroll öfver, i hvad utsträckning densamma användes.

Utaf den redogörelse, kommunala centralbyrån verkställt öfver städernas sväfvande skuld, framgår, att städerna den 31 december 1908 hade cirka 70 millioner kronor i korta lån, men att, om Kungl. Maj:ts förslag varit gällande, sammanlagda beloppet ej fått öfverskrida 37,400,000 kr. Det kräfves tydligen genomgripande förändringar uti städernas ekonomiska förvaltning, om en motsvarande inskränkning af den begagnade korta krediten nu kan ske. Härtill blir den föreslagna tiden intill 1 januari 1912 alldeles för kort. Det är äfven fara värdt, att räntan kommer att stiga eller att kommunerna få betala sina lån onödigt dyrt, om de skola tvingas att täfla med hvarandra under 1¹/₂ års tid för att åstadkomma en fondering af ungefär halfva det korta lånebeloppet, i synnerhet som marknaden för kommunallån är i hög grad oorganiserad. Något särskildt skäl för att forcera lagens ikraftträdande, torde icke heller förefinnas just nu, då konjunkturerna hålla på att förbättras. Det tillmötesgåendet borde därför visas kommunerna, att öfvergångstiden utsträcker ännu ett år.

De statistiska beräkningar, hvarpå Svenska stadsförbundets styrelse och Kungl. Maj:t grundat den föreslagna begränsningen, ha gifvetvis icke kunnat taga hänsyn till den omständigheten, att städer, i hvilka stadsfullmäktige finnas, från och med 1 januari 1910 må öfvertaga folkskoleväsendet. Emellertid har det visat sig, att icke mindre än 18 städer redan beslutat göra framställningar härom. Flera ha fått denna bifallen af Kungl. Maj:t, hvarjämte förslag om öfverflyttning framlagts ytterligare inom några samhällen. I den mån stadskommunerna på detta sätt öfvertaga folkskoleväsendet, kommer den för detsamma nödvändiga utdebiteringen att utgå i den borgerliga i stället för i den kyrkliga kommunen, men därmed skulle den fria lånerätten, om Kungl. Maj:ts förslag i oförändrad form upphöjes till lag, bli mycket mer begränsad, än afsikten torde hafva varit. Storleken af denna ytterligare begränsning låter sig emellertid knappast ännu kunna öfverskådas. För de städer, som, i obekantskap om den förlamande begränsning af den fria lånerätten, som ett beslut om folkskoleväsendets öfverflyttande till stadsfullmäktige kunde medföra, vidtagit detsamma, skulle det innebära en stor orättvisa, om någon rättelse i detta afseende icke skedde. Det bör äfven anmärkas, att en öfverflyttning af folkskoleväsendet i själfva verket motiverar ett ökande af den fria lånerätten och att, om den i stället blefve yttermera begränsad, stora svårigheter skulle vållas kommuner, som redan verkställt denna öfverflyttning, medan återigen andra skulle draga sig för att gå i författning om densamma. Enär den i kungliga propositionen föreslagna begränsningen, utgörande skillnaden mellan, å ena sidan, ¹/₁₀ af den sammanlagda inkomst, för hvilken enligt § 57 stadsutskylder skolat för sistförflutna år utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i stadskommunen anskaffas genom uttaxering, tydligen är uppgjord under den förutsättningen, att den kyrkliga kommunen fortfarande handhar folkskoleväsendet, men så i många fall ej längre blir förhållandet, vore det önskvärdt, om detta blefve beaktadt vid lagförslaget slutliga affattande.

På grund af det anförda, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen uti Kungl. Maj:ts proposition nr 86 måtte besluta här nedan angifna ändringar, afseende:

beträffande § 74 mom. b uti förslaget till lag angående ändrad lydelse af förordningen om kommunalstyrelse i staden den 21 mars 1862,

att en bestämmelse tillfogas, hvarigenom stad utöfver i momentet angifvet lånebelopp må för inköp af fastighet, som

erfordras för genomförande af fastställd stadsplan och tomtindelning, äga rätt utan underställning upptaga lån, med skyldighet att, där ej lånet inom tre månaders tid, återbetalas, hos Kungl. Maj:t söka tillstånd till upptagande af fortsatt lån för ändamålet, samt

att sådan ändring i lagförslaget göres, hvarigenom stad från den uttaxering i stadskommunen, som omnämnes i momentet, må afdraga uttaxeringen för folkskoleväsen och barnavårdsnämnd i de fall, då denna uttaxering beslutas af stadsfullmäktige;

beträffande tidpunkten för lagens trädande i kraft,

att densamma måtte bestämmas till den 1 januari 1913. Och torde vederbörande utskott, därest och i den mån den af mig gjorda hemställan biträdades, föreslå däraf påkallad omredigering af ofvan angifna lagparagraf.

Stockholm den 22 mars 1910.

Erik Palmstierna.

I motionen instämmer

Sixten Neiglick.